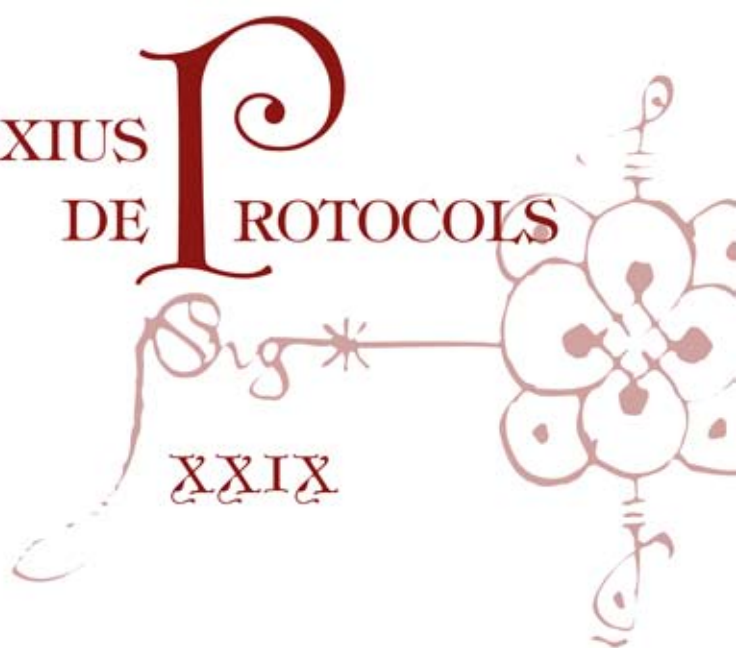

ESTUDIS
HISTÒRICS I
DOCUMENTS
DELS

ARXIUS
DE PROTOCOLS

JOSEP FORCADA, UN NOTARI CEC A LA BARCELONA
DEL SEGLE XVII

XEVI CAMPRUBÍ I PLA

COL·LEGI DE NOTARIS DE CATALUNYA

BARCELONA 2011

Reunit en consell, el 28 d'abril de 1658, el Col·legi de Notaris Reials de Barcelona va procedir a fer elecció dels tres examinadors que havien d'avaluar les proves d'un nou aspirant a ingressar en aquesta institució. Seguint el mecanisme habitual de la insaculació, un minyó, després de senyar-se tres vegades, extreia els rodolins de fusta de les bosses de priors veterans i de priors joves, en les quals hi havia anotats tots els membres del Col·legi. De la bossa de joves en sortí el nom de Josep Forcada, el qual, malgrat tot, no pogué formar part de la terna d'examinadors. El motiu, segons recullen els llibres dels consells del Col·legi, fou ben clar: «Y per lo impediment de la vista fonch extret altre.»¹

L'objectiu d'aquest article és, doncs, mostrar un cas excepcional dins la història del notariat català: el de Josep Forcada, que va exercir aquest ofici a pesar de ser cec. Forcada va pertànyer al cos de notaris reials de 1648 a 1689, l'any de la seva mort. Una malaltia als ulls que li va sobrevenir el 1655, quan tenia trenta anys i escaig, el va privar totalment de la vista durant la resta de la seva vida. Malgrat aquest impediment, Forcada va seguir exercint el seu ofici i va gaudir de gran prestigi i consideració entre els notaris de Barcelona, no debades va arribar a ocupar fins a cinc cops el càrrec de prior del Col·legi de Notaris Reials i cinc més el de claviari, la majoria de vegades estant ja impedit de la vista. De la mateixa manera, fou escollit diverses vegades, juntament amb altres membres del Col·legi, per defensar els interessos dels notaris reials en conflictes amb

*. Aquest article forma part de la tesi doctoral en curs titulada *L'impressor Rafael Figueró (1642-1726) i la premsa a la Catalunya del seu temps*, dirigida per Agustí Alcoberro, dins del programa de doctorat Societat i Cultura de la facultat de Geografia i Història de la Universitat de Barcelona.

1. AHPB, Consells del Col·legi de Notaris Reials de Barcelona, Llibre 8, 1654-1667, f. 40v. Sobre el procediment usat per a l'extracció en aquesta institució vegeu el Llibre 9, 1667-1675, f. 121.

altres institucions. El nom de Josep Forcada, a més, destaca perquè fou el propietari d'una de les imprentes més actives de la Barcelona de la segona meitat del segle XVII.²

Sigui com vulgui, el camí de Josep Forcada no fou de roses. Ans al contrari, va haver de lluitar de valent per fer prevaler la seva capacitat com a notari per damunt de la seva deficiència física. El fet de mancar-li la vista, un entrebanc prou evident per exercir un ofici com el de notari, però també els prejudicis socials envers els cecs, heretats de l'edat mitjana, obligaren Forcada a enfrontar-se amb la direcció del Col·legi de Notaris Reials i també amb el Consell de Cent per tal de defensar els seus drets.

Així, uns mesos després que li fos negada la participació en la terna d'examinadors, el Col·legi de Notaris Reials de Barcelona va haver de deliberar, de nou, sobre la capacitat de Forcada per exercir càrrecs dins d'aquesta institució. El 27 de desembre de 1658, festivitat de Sant Joan Evangelista, dia en què els notaris reials acostumaven a elegir els càrrecs per a l'any que començava, Josep Forcada va ser escollit per fer de clavari. Immediatament, sorgí el dubte de «si dit Forcada pot o no exercir lo càrrech de clavari que és stat extret per lo impediment que té de la vista, per no veurer-hi gens, y si se'n traurà de altre en son lloch». Finalment, el consell va considerar que Forcada podia exercir el càrrec valent-se d'un ajudant.

Attès que dit Forcada sempre ha pagat los talls y tatxes del present Col·legi y lo excident [accident] de perdre la vista li és vingut de després de ésser aquell col·legiat, que bé pot perçò exercir lo dit càrrech de clavari, valent-se emperò dit Forcada tot lo temps de son clavariat de un col·legiat del present Col·legi, per axí aquell puga assentar en lo llibre del clavari los partits de dèbit y crèdit y tot lo demás que menester serà per rahó de son clavariat. Entès emperò que lo present Col·legi no hage de pagar ni pague més de un salari que s'acostuma de pagar als clavaris quiscun any.³

2. Sobre la impremta de Josep Forcada vegeu, dins la col·lecció d'aquesta mateixa revista: Carlos PIZARRO CARRASCO, «La imprenta barcelonesa en el siglo XVII. El caso de Josep Forcada, notario e impresor (1651-1688)», *Estudis Històrics i Documents dels Arxius de Protocols* (Barcelona), XVIII (2000), p. 283-311.

3. AHPB, Consells del Col·legi de Notaris Reials de Barcelona, Llibre 8, 1654-1667, f. 42v-43v.

Així doncs, Josep Forcada va exercir de clavari del Col·legi de Notaris Reials durant l'any 1659, de manera que, almenys de forma momentània, el dubte que ocasionava la seva condició de cec fou resolt.

El recurs d'utilitzar una altra persona com a guia o ajudant, de fet, fou una solució emprada a bastament en l'època moderna davant de casos semblants. En un dels pocs treballs existents sobre la història de la ceguera a Europa, Zina Weygand aporta alguns exemples de francesos il·lustres, contemporanis de Josep Forcada, que van superar el handicap de la manca de visió gràcies a l'ajut d'altres persones. Un dels més destacats fou l'enginyer militar Blaise François Pagan, comte de Merveilles (1604-1665), considerat el mestre de Sébastien Le Prestre, marquès de Vauban, que, al seu torn, fou un dels grans impulsors de la modernització dels sistemes defensius de ciutats i fronteres. Pagan, que es va quedar cec abans dels quaranta anys, disposava d'un secretari que l'ajudava a llegir i escriure, gràcies al qual va poder publicar un tractat sobre fortificacions.⁴

Un altre dels cecs il·lustres que esmenta Weygand fou François Malaval (1627-1719), teòleg i escriptor, autor de l'obra titulada *La belle ténèbre. Pratique facile pour élever l'âme à la contemplation*. Impedit de la vista des de la infantesa, els pares de Malaval van posar al seu servei un «lector-secretari».⁵ D'igual forma, el pare Jean Lejeune (1592-1672), conegut pels seus extensos sermons, es va quedar cec a l'edat de quaranta-quatre anys, tot i que això no va interrompre la seva activitat com a missioner. Segons Weygand, el pare Lejeune, igual que Pagan i Malaval, es valia dels serveis d'un secretari.⁶ Aquests exemples, a parer d'aquesta historiadora francesa, mostren, «encara que el nombre d'involucrats sigui limitat, l'emergència a l'època moderna d'un individu cec autònom».⁷

L'interès per aconseguir aquesta autonomia es constata, d'igual forma, en alguns escrits de l'època. L'any 1540 l'escriptor i humanista sevillà Pedro Mexía va publicar una obra titulada *Silva de varia lección*, pertanyent al gènere de les miscel·lànies i enciclopèdies, que va tenir una gran

4. Zina WEYGAND, *Vivre sans voir: les aveugles dans la société française, du Moyen Age au siècle de Louis Braille*, Paris: Créaphis, 2003, p. 67. Agraïxo la informació sobre l'existència d'aquest llibre a Evelio Montes, documentalista de la revista *Integración*, de l'Organización Nacional de Ciegos de España (ONCE). Malauradament, no he localitzat cap obra que tracti el tema de la ceguera en la història medieval i moderna de Catalunya.

5. *Ibidem*, p. 61.

6. *Ibidem*, p. 67.

7. *Ibidem*, p. 63.

difusió a tot Europa. En un dels capítols, Mexía, citant Erasme de Rotterdam, un dels seus referents, parlava de l'existència d'un aparell amb el qual «alguns homes cecs del tot, van aprendre a escriure perfectament».⁸ Es tractava d'una peça de marfil en la qual hi havia gravades les lletres de l'abecedari, de manera que, amb l'ajut d'un punxó molt fi, un cec, segons l'autor, podia practicar la cal·ligrafia fins arribar a «escriure qualsevol cosa que volgués». Val a dir, això no obstant, que un altre autor renaixentista, el matemàtic italià Girolamo Cardano, es va referir també a aquest sistema, qualificant-lo com a «admirable, però poc útil».⁹

Segons assenyala Isaías Lerner, responsable d'una edició recent de *Silva de varia lección*, l'obra de Pedro Mexía va arribar a ser impresa en cent llengües diferents durant els següents dos-cents anys.¹⁰ A Catalunya se'n van publicar, segons els exemplars conservats, almenys dues edicions, que foren impreses a Lleida en els anys 1571 i 1572 pels stampers Pedro de Robles i Juan de Villanueva.¹¹ D'igual manera, al llarg del segle XVII se n'imprimiren unes quantes edicions més en castellà, principalment a Madrid.¹²

Al seu torn, un altre matemàtic italià, el jesuïta Francesco Lana de Terzi, en una obra publicada el 1670, parlava d'un instrument, format per una plantilla i uns fils que servien per delimitar les línies, amb el qual, segons ell, un cec podia aprendre a escriure.¹³ Lana de Terzi, de fet, és considerat com un dels precursors de Louis Braille.

L'existència d'aquests mètodes d'aprenentatge demostra que a l'època moderna hi havia un cert interès per afavorir la integració dels cecs en la societat o, almenys, per procurar que els individus alfabetitzats que havien perdut la vista, poguessin tornar a escriure. És molt probable, en aquest sentit, que Josep Forcada, com a propietari d'una impremta, hagués tingut coneixement de l'existència d'aquestes obres, sobretot la de Pedro Mexía, i d'aquests mètodes d'aprenentatge. Una cosa ben diferent, a hores d'ara, és saber si les va arribar a utilitzar.

8. Pedro MEXÍA, *Silva de varia lección*, edició d'Isaías Lerner, Madrid: Castalia, 2003, p. 548. Citat per Zina WEYGAND, *Vivre sans voir...*, p. 42.

9. Zina WEYGAND, *Vivre sans voir...*, p. 42-43.

10. Pedro MEXÍA, *Silva de varia lección...*, p. 12.

11. Romà SOL i Carme TORRES, *La impremta de Lleida (segles XV-XIX)*, Alcoletge: Ed. Ribera i Rius, 1996, p. 32. Aquests autors consideren *Silva de varia lección* com «un best seller del seu temps».

12. Per a la localització d'aquestes edicions es pot consultar el Catàleg Col·lectiu de les Universitats Catalanes (CCUC).

13. Zina WEYGAND, *Vivre sans voir...*, p. 53.

Sigui com vulgui, el cert és que Josep Forcada va haver de batallar fort per ser considerat com un individu plenament vàlid per exercir l'ofici de notari, sobretot a partir de 1668 quan, de nou, va sorgir el debat dins el Col·legi de Notaris Reials de Barcelona. El 8 de març d'aquell any es va fer l'elecció de les persones que havien de comprovar les virtuts dels nous aspirants a notaris. Josep Forcada fou extret per actuar com a «síndic per fora de la ciutat», un encàrrec que consistia a investigar, en el lloc de procedència, si un aspirant reunia els requisits de «llinatge, pràtiga, vida i costums». Tot i que en aquell moment Forcada ja havia ocupat, a pesar de ser cec, diversos càrrecs del Col·legi, els notaris que aquell any integraven la dotzena de consellers dels priors, un consell reduït, van determinar que «per no tenir vista dit Forcada» s'escollís una altra persona per actuar com a síndic. Davant d'això, Forcada va protestar: «Y dit Joseph Forcada pretén que la dita dotsena no l'ha pogut suffocar y que deu ell exercir lo dit càrrech.»¹⁴ Tot i les queixes, el Col·legi de Notaris Reials va determinar que d'aleshores endavant cap persona cega no exercís cap ofici ni càrrec d'aquesta institució:

Que lo sr. Forcada se abstinga de exercir tal càrrech de síndich (...) y que de vuy en anllà qualssevol persona dels col·legiats del present Col·legi que stigan impeditos de la vista y seran extrets en algun càrrech del present Col·legi, no puyan may més concórrer en ningun offici ni benefici del present Col·legi, ans bé sien aquells suffocats y en lloch de aquell o aquells que se'n tragan de altres.¹⁵

Tanmateix, aquest afer no es va aturar aquí. Dos mesos després, el maig de 1668, el consell del Col·legi de Notaris Reials tornava a deliberar sobre aquesta qüestió.

Per quant als vuyt del mes mars pròxim passat fou deliberat [que] (...) los notaris del present Col·legi que estarian impeditos de la vista (...) no puyan may més concórrer en ninguns officis ni beneficis del present Col·legi (...) y com vuy en die estigan impe-

14. AHPB, Consells del Col·legi de Notaris Reials de Barcelona, Llibre 9, 1667-1675, f. 16.

15. *Ibídem*.

dits de la vista mr. Joan Cortés, prior vuy en die del dit present Col·legi, y mr. Joseph Forcada, se seran servits moderar dita deliberació.¹⁶

Així doncs, tal i com es desprèn d'aquesta deliberació, Josep Forcada no era l'únic notari que estava impedit de la vista. Sens dubte, Forcada es deuria sentir agreujat davant del fet que la persona que aquell any actuava com a prior del Col·legi de Notaris Reials fos també cega. Tot seguit, el consell va rectificar la decisió inicial:

Que dita deliberació sie moderada en aquesta forma: que tots los col·legiats que vuy són y per temps seran que estigan impeditos de la vista o de altre qualsevol impediment que sí e pugan aquells concórrer en les extraccions de dit Col·legi y gaudir de tots los honors y beneficis del present Col·legi, exceptat que no puga ser aquells tals axí impeditos ser síndichs ni notaris a effecte de fer proves, tant dins de la present ciutat com fora d'ella, en quant a negocis del present Col·legi, a effecte de fer proves de llinatge de fadrins. Y que si acàs lo tal impedit de la vista serà extret en prior del present Col·legi y en lo any de son priorat los priors tindran de fer alguna relatió de falsedat de algun acte o de altra scriptura, que lo tal prior axí impedit de dita vista no puga fer aquella, sinó que hage de subrogar altre notari en son lloch per fer dita relatió.¹⁷

D'aquesta forma, el Col·legi de Notaris Reials va permetre que en endavant Josep Forcada pogués, a pesar de la seva mancança, ocupar els càrrecs de prior i de clavari quan fos elegit. De fet, el 27 de desembre de 1671 Forcada tornà a sortir extret per al càrrec de prior, una posició que va exercir durant l'any 1672.¹⁸

16. *Ibidem*, f. 18v.

17. *Ibidem*.

18. *Ibidem*, f. 62.

Rebuig del Consell de Cent

Malgrat l'acceptació del Col·legi de Notaris Reials de Barcelona, les complicacions per a Josep Forcada, derivades de la seva condició de cec, encara no havien tocat sostre. Uns mesos després, l'escenari de la polèmica es traslladà al Consell de Cent. El 7 de gener de 1673 el Consell Ordinari de 36 va procedir, com era habitual l'endemà del dia de l'Epifania, a fer extracció dels oficials de la visita.

E de la bossa de ajudant de scrivà major de la present Casa fonch procehit a fer-se extracció de procurador fiscal de dita visita y fonch extret Anton Fabra, notari real, y per ser subsíndich de la present Ciutat y per exa causa haver de ser visitat fonch suffocat y en son lloch extret Joseph Forcada, notari real, al qual lo síndich de la present Ciutat, present en consell, li oposà excepció, dient que per ser ciego ere impedit de obtenir officis y beneficis de la present Ciutat y que axí havia de ser suffocat y en son lloch extret altre, la qual excepció posada fonch encontinent per los srs. Consellers proposada al present Consell [Ordinari de 36] per a que sie servit deliberar si aquella proceheix o no. E lo dit Concell féu la declaració i deliberació següent: que la dita excepció proceeix y per consegüent se deu procehir a extracció de altre.¹⁹

Josep Forcada, per tant, fou privat de l'ofici del Consell de Cent pel qual havia sortit elegit. Dos dies després, el notari presentava una súplica als consellers de Barcelona:

A notícia de Josep Forcada, notari reial col·legiat, ha pervingut novament de que lo dia que comptàvem a 7 de janer 1673, essent estat extret per vs. en lo offici de procurador fiscal de la visita de la present casa, fóra estat per vs. mateix y Concell de 36 subfocat per rahó de algun pretès impediment de la vista, o altrament, y en son lloch se hauria extret altre en lo dit offici, la qual deliberació y subfocació li és estada molt prejudicial y gravatòria per no poder aquell ésser subfocat per les causas y rehons que

19. AHCB, Consell de Cent, Registre de Deliberacions, 7 de gener de 1673, f. 28v.

llargament se deduhiran en lo discurs de la present causa. Per lo que recurrent de la dita deliberació y subfocació feta per lo dit Concell de 36, a vs. mateix o savi Consell de Cent o a aquell o aquells a qui toque y specte, suplica ésser la dita deliberació de subfocació en millor commutada, declarant ésser legítima la extracció que és estada feta en la persona de esta part y nulla la feta en la persona del novament extret.²⁰

Com que la seva súplica no va ser escoltada, el 16 de gener de 1673 Forcada va presentar un recurs a la Reial Audiència, que fou acceptat a tràmit aquell mateix dia. A grans trets, Forcada assegurava que la privació d'exercir l'ofici per al qual havia estat extret li havia causat molt perjudici i es queixava que el síndic li hagués posat excepció per motiu de la seva ceguera. En aquest sentit, Forcada argumentava que «en tèrmens de ocupacions y adiministracions de officis públichs, la cessitat no impedeix lo tenir aquells, sempre que llur administració concisteix en obra intel·lectual y que lo deffecte de la vista se pot suplir per adjutori de tercera persona».²¹ En aquesta mateixa línia argumental, Forcada afegia:

Que lo officio de procurador fiscal de la visita concisteix en instar las querelas, serrar testimonis, fortificar aquellas y fer lo demás exercisi manual tocant al officio de procurador (...), de aquí y altrament que lo dit officio de procurador fiscal de la visita no té cosa en son exercici que no puga lo procurador fiscal, encara que sie siego, ajudar-se y valer-se de tercera persona per a que li suplie lo deffecte de llur cessitat, legint-li las íntimas provisions y altres coses tocants a la visita.²²

En el transcurs d'aquest procés, que es va allargar fins al 1674, Forcada va recordar al tribunal que l'autoritat i ofici públic de notari reial col·legiat de Barcelona l'havia obtinguda abans de patir la ceguera i que, a pesar d'això, havia conservat aquesta facultat, com ho demostrava el fet que, segons ell, en aquell moment estava treballant en algunes causes a la Reial Audiència i en altres coses relacionades amb l'ofici de notari. A més,

20. ACA, Reial Audiència, Plets Civils, 21630, 9 de gener de 1673.

21. *Ibidem*, 6 de juny de 1674.

22. *Ibidem*.

recordava també que després de perdre la vista havia exercit càrrecs dins del Col·legi de Notaris Reials i que, de fet, aquell mateix any actuava com a clavari d'aquesta institució.²³

Al seu torn, la part que representava el síndic del Consell de Cent va demanar que el recurs presentat per Forcada a la Reial Audiència no fos considerat vàlid. El principal argument d'aquesta part era que, segons un privilegi reial concedit al Consell de Cent l'any 1503 pel rei Ferran el Catòlic, quan els consellers de la ciutat declaraven algú inhàbil per exercir un ofici o càrrec públic, aquesta persona, un cop esgotada la via de la súplica al mateix Consell de Cent, no podia recórrer al virrei ni a cap altra instància o oficial reial, sinó només directament al rei.²⁴

A pesar que la causa no inclou la sentència, sembla del tot probable que Forcada no va guanyar aquest plet.²⁵ Si més no, quan l'any 1677 va sortir altre cop extret per ocupar el mateix ofici públic, la resposta del síndic fou immediata i contundent:

E de la bossa de ajudant de scrivà major fonch procehit a fer-se extracció de procurador fiscal de la visita y fonch extret Joseph Forcada, notari reial col·legiat, al qual per lo síndich de la present Ciutat li fonch posada exepció, dient que per ser dit Forcada ciego ere inhàbil de obtenir officis ni beneficis de la present Ciutat y que perçó havia de ser extret altre en son lloch.²⁶

Aquell mateix any, curiosament, la sort dels rodolins tornà a acompanyar Forcada en l'extracció per escollir els membres del plenari del Consell de Cent feta el 30 de novembre, dia de Sant Andreu. El síndic, però, tornà a barrar-li el pas, recordant que «ere ciego y com a tal inhàbil».²⁷ Aquesta

23. *Ibidem*. Josep Forcada havia sortit extret per ocupar el càrrec de clavari el 27 de desembre de 1673. AHPB, Consells del Col·legi de Notaris Reials de Barcelona, Llibre 9, 1667-1675, f. 92v.

24. ACA, Reial Audiència, Plets Civils, 21630, 8 de març de 1673. Els arguments del Consell de Cent foren recollits en una al·legació jurídica que fou impresa. Vegeu: «Iuris allegatio pro inclyta civitate Barcinonae et eius syndico contra Iosephum Forcada, not. regium collegiatum Barcin...» BUB. XVII-2534-16.

25. El registre de Conclusiones Civils de la Reial Audiència no recull cap sentència relacionada amb el plet de Josep Forcada amb el síndic de la ciutat. En aquest sentit, vegeu: ACA, Reial Audiència, Conclusiones Civils, núms. 161 a 177.

26. AHCB, Consell de Cent, Registre de Deliberacions, 7 de gener de 1677, f. 26v.

27. *Ibidem*, 30 de novembre de 1677, f. 3v.

situació es repetí el gener de 1678, en ser extret per exercir l'ofici de portaler de la ciutat, així com també uns anys després, el desembre de 1684, en l'extracció dels administradors de places. En tots els casos el síndic de la ciutat va impedir a Forcada l'exercici d'aquests oficis.²⁸

Val a dir, això no obstant, que Josep Forcada no fou l'única persona cega que va ser exclosa de l'exercici de funcions públiques. L'any 1690, Joan Baptista Corridor, també notari reial, va sortir extret per formar part del plenari del Consell de Cent, però, immediatament, el síndic de la ciutat li va posar excepció «per ser ciego».²⁹ Un altre exemple, en aquest cas el d'un militar, fou el de Joan Baptista Planella, que el 1696 sortí extret per formar part també del plenari, però se li va posar excepció per ser «impedit de la vista».³⁰

A pesar de l'actitud del Consell de Cent, la legislació no era gaire clara sobre en quin moment un defecte físic era raó suficient per impedir l'exercici d'un càrrec públic. Uns anys abans, l'eminent jurista Joan Pere Fontanella exposava el cas de Bernat Pena, un ciutadà de Vic que el 1605 va presentar una demanda judicial contra els consellers d'aquesta ciutat perquè l'havien privat de l'exercici d'un ofici públic per ser sord. Fontanella, en relació amb la sentència d'aquest plet, destacava que davant d'un cas com aquest, calia veure quin era el grau real de la deficiència, és a dir, si l'home era sord del tot o només en part.³¹

Fins i tot, dins del Col·legi de Notaris Reials de Barcelona es donaren altres casos semblants, a més dels ja esmentats de Forcada, Cortés i Corridor. Així, el 1650 el consell del Col·legi va proposar la substitució de Miquel Domènec Castells com a cap d'esquadra de la companyia en la qual servien els notaris per estar «impedit de la vista». Tanmateix, el consell va deliberar finalment no procedir a aquesta substitució, «attès que Castells no vol renuntiar lo càrrech de cap de esquadra y té alientos de servir aquell».³² A pesar d'això, segons es constata en els llibres dels consells del Col·legi de Notaris Reials, Miquel Domènec Castells va ocupar diversos

28. *Ibidem*, 17 de gener de 1678, f. 50v, i 13 de desembre de 1684, f. 23.

29. *Ibidem*, 30 de novembre de 1690, f. 5v.

30. *Ibidem*, 14 de desembre de 1696, f. 67v.

31. Joan Pere FONTANELLA, *De pactis nuptialibus, sive capitulis matrimonialibus tractatus...*, v. 1, Barcelona: Impremta de Llorenç Déu, 1612, f. 148v-149. Agraeixo la informació sobre l'existència d'aquest cas a Josep Capdeferro, així com també les indicacions donades per ell i per Oriol Oleart, historiadors del dret català.

32. AHPB, Consells del Col·legi de Notaris Reials de Barcelona, Llibre 7, 1633-1654, 19 de desembre de 1650, s.f.

càrrecs en aquesta institució al llarg dels anys posteriors, sense que en cap moment es fes menció a la seva mancança. És possible, en aquest sentit, que l'impediment de Castells hagués estat només temporal.

És evident que al darrere de tot plegat hi havia una lògica, basada en el pragmatisme més elemental, que pretenia evitar que una persona cega pogués ocupar un càrrec o ofici per al qual la capacitat visual era un requisit bàsic. Ara bé, tal com ha explicat Moshe Barash, cal tenir en compte també que a l'Europa del segle XVII encara s'arrossegaven una sèrie de prejudicis a l'entorn de la ceguera. «Per comprendre la imatge mental dels cecs que es va formar la cultura europea, i en especial les connotacions morals i religioses que va tenir la ceguera des de l'edat mitjana fins l'inici de l'època moderna, hem de començar per la Bíblia.»³³ Aquest historiador israelià opina que seguint l'Antic Testament «la societat medieval va establir unes regles que prohibien que els cecs fessin de jutges i consellers o exercissin qualsevol altra funció social d'importància».³⁴

A això s'afegia també l'associació que durant l'edat mitjana es feia entre cecs i captaires, uns prejudicis que, segons Barash, es van mantenir fins ben entrat el segle XVII.

De vegades es deia que els captaires ambulants causaven directament la ceguera, sobretot als nens petits. Es deia que robaven nens i els arrancaven els ulls per fer que despertessin compassió i fossin més útils per a mendicar. (...) L'actitud tradicional envers els cecs va sobreviure també en l'estesa creença que la ceguera era un càstig. Al segle XVII s'explicaven moltes històries de persones que es quedaven cegues pels pecats que havien comès, històries que trobaven molts oients crèduls. De forma oberta o implícita, doncs, es considerava que els cecs eren pecadors.³⁵

Aquestes històries, tant si eren certes com si no, van tenir un fort impacte en la consideració que la societat medieval tenia dels cecs, una opinió que es veia influïda per la quantitat de persones que patien aquesta

33. Moshe BARASH, *La ceguera. Historia de una imagen mental*, Madrid: Cátedra, 2003, p. 25.

34. *Ibidem*, p. 133. Barash no parla explícitament de l'Antic Testament, sinó del Levític, el tercer dels llibres del Pentateuc, que en la tradició cristiana forma part d'aquell.

35. *Ibidem*, p. 197-198.

deficiència en aquella època. De fet, el nombre de cecs que hi havia a Barcelona, ja des de l'edat mitjana, era considerable, com ho mostra el fet que l'any 1338 el rei Pere el Cerimoniós autoritzés la creació de la confraria dels cecs, sota la invocació de Sant Martí. L'any 1483 aquesta confraria es va unir a la del Sant Esperit, juntament amb els coixos i els contrets.³⁶ En aquest sentit, per exemple, destaca l'acta d'un consell de la confraria del Sant Esperit dels cecs i contrets, celebrat el 19 de maig de 1673, en el qual foren presents un total de quaranta-tres persones, un nombre prou elevat en comparació amb l'assistència habitual als consells de la majoria de les confraries de la ciutat.³⁷

Segons ha assenyalat l'historiador Albert Garcia Espuche, a la Barcelona dels segles XVII i XVIII els anomenats «cecs d'ofici», que es guanyaven la vida principalment gràcies a la música, van ser sempre més d'una cinquantena.³⁸ Així, hi ha constància que el Consell de Cent disposava d'una «capella de siegos» que tocava en els dies assenyalats, com també la Diputació disposava d'una banda de cecs que acostumava a tocar per sant Jordi a la capella del palau de la Generalitat.³⁹ A banda de l'elevat nombre de cecs que hi havia a la ciutat, Garcia Espuche ha assenyalat també que, tot i que era una de les ocupacions menys afavorides, la seva situació econòmica no era necessàriament dolenta, com ho mostra el fet que cap al final del segle XVII la confraria dels cecs de Barcelona fou capaç d'ampliar la capella del Sant Esperit i construir alguns edificis al costat.⁴⁰

36. Vegeu l'entrada «cec» a l'Enciclopèdia Catalana. Les organitzacions dedicades a la caritat en benefici dels cecs eren presents a Europa des de molts anys abans. L'any 1260 fou fundada a París «la casa dels *Quinze-Vingts*», habitada, inicialment, per uns tres-cents «pobres cecs de la ciutat» i que funcionava com a hospital i com a confraria. Zina WEYGAND, *Vivre sans voir...*, p. 29-30.

37. AHPB, Francesc Llauder, *Onzè manual*, 19 de maig de 1673, f. 318-319 (787/11).

38. Albert GARCIA ESPUCHE, *Barcelona 1700*, Barcelona: Empúries, 2010, p. 277.

39. AHCB, Consell de Cent, Registre de Deliberacions, 18 d'agost de 1679, f. 166. I ACA, Generalitat, Sèrie General, Deliberacions del Consistori, Trienni 1686-1689, (N) 241, f. 892.

40. Albert GARCIA ESPUCHE, *Barcelona 1700...*, p. 276-277.

Una activitat pública limitada

Josep Forcada va néixer, molt probablement, a Barcelona, entre els anys 1623 i 1624, i era fill de Jaume Forcada, fuster, i d'una tal Magdalena.⁴¹ El seu pare era fill de Jaume Forcada, pareire d'Alcover, vila del Camp de Tarragona, i d'una tal Tecla.⁴² Josep Forcada va sol·licitar l'ingrés al Col·legi de Notaris Reials de Barcelona el febrer de 1648.⁴³ L'abril d'aquell any, en plena guerra dels Segadors, el síndic «per fora de la ciutat», que havia de recollir informació sobre «llinatges, pràtiga vida y costums» de Forcada a Alcover, «de hont los avis paternals de dit Forcada són naturals», va refusar anar-hi per la proximitat de «lo enemich». El Col·legi va determinar que es recollís aquella informació a Vilafranca del Penedès o en un altre lloc «fora del perill de l'enemich».⁴⁴ Les proves de Josep Forcada resultaren favorables, amb la sola esmena que li faltava «algun poch de pràtiga».⁴⁵ Amb tot, al final d'aquell mes d'abril, els membres del Col·legi van votar les qualitats de Forcada i van acceptar la seva admissió amb quinze vots a favor i quatre en contra.⁴⁶ El desembre de 1648 va superar l'examen i va obtenir la facultat per exercir de notari de forma pública.⁴⁷

Les actes notarials signades per Josep Forcada que s'han conservat, recollides en cinc llibres, es guarden a l'Arxiu Històric de Protocols de

41. L'any de naixement de Josep Forcada es pot deduir d'un document de 1688, en què diu que té seixanta-quatre anys. AHPB, Josep Güell, Manual de 1688, 16 de setembre de 1688, f. 211-226 (811/70). És molt probable que fos batejat a la parròquia de Santa Maria del Pi de Barcelona, ja que el seu pare, en un altre document, diu que n'és parroquià. AHPB, Francesc Ribes, Llibre manual de capítols matrimonials, testaments, inventaris i rendes, 26 de febrer de 1658, f. 270-271 (722/2). Malauradament, no es conserven els llibres de baptismes de la parròquia de Santa Maria del Pi que es corresponen amb el probable any de naixement de Josep Forcada.

42. AHPB, Francesc Ribes, Llibre manual de capítols matrimonials, testaments, inventaris i rendes, 26 de febrer de 1658, f. 270-271 (722/2). Una consulta als llibres de baptismes de la parròquia d'Alcover, disponibles a través del web de l'arxiu de l'Arquebisbat de Tarragona, ha permès constatar que Josep Forcada no fou batejat en aquesta població.

43. AHPB, Consells del Col·legi de Notaris Reials de Barcelona, Llibre 7, 1633-1654, 27 de febrer de 1648, s.f.

44. *Ibidem*, 11 de març de 1648, s.f.

45. *Ibidem*, 24 d'abril de 1648, s.f.

46. *Ibidem*, 28 d'abril de 1648, s.f.

47. *Ibidem*, 22 de desembre de 1648, s.f.

Barcelona.⁴⁸ Segons es dedueix d'aquests llibres, Josep Forcada va actuar com a notari públic, per autoritat reial, des del 3 de gener de 1649, quan va signar el primer document, fins al 28 de maig de 1661, data del darrer que es conserva. Tanmateix, hi ha la possibilitat que Forcada hagués actuat com a notari públic amb posterioritat a aquesta data però que els llibres on es recullen els instruments s'hagin perdut. En qualsevol cas, sembla que l'activitat de Josep Forcada com a notari públic fou més aviat reduïda.

El primer dels llibres conservats inclou quatre manuals, que abasten el període de 1649 a 1661. El segon dels llibres conté dotze capítols matrimonials, fets entre els anys 1651 i 1657. Aquest llibre conté una rúbrica en la qual, a banda d'aquests capítols, hi ha una relació de tretze testaments, vint-i-dos inventaris, dos encants, una requesta, una venda i una concòrdia. De tots aquests protocols, malauradament, només s'han conservat els testaments, fets entre 1650 i 1653, que s'inclouen en el tercer dels llibres. En el quart llibre hi ha bàsicament procures fetes el 1654 i el cinquè, i darrer, conté uns documents de la confraria de sabaters de Barcelona de l'any 1653. Val a dir que les escriptures i els documents de Forcada foren llegats per aquest, poc abans de la seva mort, al notari Lluís Cases, que era nebot seu.⁴⁹

A banda de la seva activitat com a notari públic, Josep Forcada va exercir, abans de perdre la vista, diversos oficis dins del Consell de Cent. De fet, el novembre de 1651, tres anys després d'esdevenir notari, fou insaculat en la bossa de l'ajudant de l'escrivà major —integrada per vint-i-cinc notaris públics i cinc de reials—, en la d'administradors de places i en la de portalers i cauquilladors.⁵⁰ Val a dir que el seu pare, Jaume Forcada, que era fuster, estava insaculat en la bossa de portalers i cauquilladors des de 1628, en la de verguer i correu des de 1638 i en la de credencers i romaners des de 1644.⁵¹ Posteriorment, el març de 1653, arran de l'establiment del control de les insaculacions per part de Felip IV, els Forcada, pare i fill, foren

48. Sobre els instruments signats per Josep Forcada es pot consultar: Lluïsa CASES I LOSCOS, *Inventari de l'Arxiu Històric de Protocols de Barcelona*, vol. III, 1601-1650, Barcelona: Fundació Noguera, 2004, p. 388-389.

49. AHPB, Joan Navés, Testaments, 1678-1694, 30 de desembre de 1688, f. 75v-76v (845/28). La relació de parentesc entre Josep Forcada i Lluís Cases es pot comprovar a AHPB, Consells del Col·legi de Notaris Reials de Barcelona, Llibre 10, 1675-1688, 29 d'abril de 1675, f. 5.

50. AHC B, Consellers, Insaculacions, Llibre d'ànima de les bosses d'insaculació de consellers, Consell de Cent i oficis, 1626-1651, f. 189v, 302 i 444.

51. *Ibidem*, f. 242, 279 i 230v.

ratificats en les respectives bosses per Joan Josep d'Àustria, virrei de Catalunya.⁵² A més, en aquest document consta que aquell any Josep Forcada fou també insaculat en la bossa de Consell de Cent, en la d'obrers i en la de receptors i pallolers.⁵³

Això no obstant, Josep Forcada va obtenir els primers oficis públics gràcies a la subrogació i no pas a l'extracció. Així, hi ha constància que des del mes de juliol de 1651 fins a octubre de 1654 va rebre 45 lliures cada tres mesos del Consell de Cent per exercir l'ofici de credencer del banc com a subrogat de Jaume Forcada, el seu pare, que ocupava aquest ofici de forma vitalícia.⁵⁴ D'igual forma, el 1653 la Diputació va pagar 30 lliures a Josep Forcada pels treballs fets com a credencer del banc per servei del General durant un any, en substitució del seu pare.⁵⁵ Encara, el 1658, «com a fill y hereu de Jaume Forcada», va rebre la quantitat de 20 lliures per la liquidació del que es devia al seu difunt pare pels treballs fets a compte del General com a credencer del banc fins al dia de la seva mort.⁵⁶

La subrogació, de fet, era una pràctica habitual a la Barcelona de l'època, que solia fer-se quan el titular de l'ofici, generalment per alguna indisposició relacionada amb la salut, delegava la seva funció a una persona propera, amb el vistiplau de l'autoritat.⁵⁷ Seguint aquesta pràctica, Josep Forcada va exercir també el càrrec de subsíndic de la ciutat, en substitució de Francesc Fitor, el qual, trobant-se indisposat, va delegar en el notari aquest ofici.⁵⁸ El juliol de 1652, el Consell de Cent, arran de la renúncia de Fitor, va confirmar Forcada com a subsíndic provisional fins al nomena-

52. AHCB, Consellers, Insaculacions, Originals d'insaculacions, 1653-1699, f. 41v, 43, 45v, 47, 49 i 49v.

53. *Ibidem*, f. 16v, 27v i 44v.

54. AHCB, Consellers, Llibre d'adveracions, 1651-1665, f. 1-54. El registre d'adveracions és el llibre on l'escrivà racional deixava constància de la supervisió dels pagaments fets pel Consell de Cent, tant als seus oficials com a comptes externs. Un cop adverats o esmenats («tatxats»), els comptes eren enviats als consellers i al trenenari o al plenari per a la seva aprovació definitiva.

55. ACA, Generalitat, Sèrie General, Deliberacions del Consistori, Trienni 1650-1654, (N) 207, 15 de juliol de 1653, f. 526.

56. ACA, Generalitat, Sèrie General, Deliberacions del Consistori, Trienni 1656-1659, (N) 215, 27 de juliol de 1658, f. 348-348v.

57. Sobre el funcionament dels càrrecs i oficis municipals, les subrogacions i els salaris es pot consultar Núria FLORENSA I SOLER, *El Consell de Cent. Barcelona a la Guerra dels Segadors*, Barcelona: Universitat Rovira i Virgili, 1996, p. 300-327.

58. AHCB, Consell de Cent, Registre de Deliberacions, 13 de juny de 1652, 265v.

ment d'un de definitiu.⁵⁹ Uns dies després, els consellers deliberaven que fossin pagades 14 lliures i 14 sous a Forcada pels dies que havia servit com a subsíndic.⁶⁰

Precisament, exercint aquest càrrec, Forcada fou l'encarregat, a la primavera d'octubre de 1652, de llegir al mariscal Philippe de la Motte, virrei de Catalunya, la proposta de capitulació redactada per les institucions catalanes per tal de lliurar la ciutat de Barcelona a Felip IV:

En aquest die [2 d'octubre de 1652] los srs. Joseph Miquel Quintana y don Honofre Alentorn, embaxadors de la present Ciutat, a las sis oras de la tarda anaren en lo palacio del sr. Mariscal de la Motte, devant la plassa de st. Francesch, al qual trobaren en la sala gran de dit palatio y allà per Joseph Forcada, notari reial, servint lo offic de subsíndich de la present Ciutat, y en presentia de dits srs. embaxadors, foren llegits a dit sr. de la Motta los pactes o capitulacions que la present Ciutat té intent fer ab la Magestat del Rey cathòlich acerca de la entrega de la present Ciutat, las quals foren fetes per les persones ab lo últim Consell de Cent nomenades per part de la Ciutat y altres anomenades per part del consistori dels molt Illtres. Srs. deputats, molt Illtre. capítol y Illtre. Bras militar, llegides les quals dits srs. embaxadors, després de haver-los dit, dit sr. de la Motte, que ell respondria a dites coses, se'n anaren.⁶¹

Un cop acabada la Guerra dels Segadors, Josep Forcada va actuar com a ajudant del secretari del Braç Reial en les sessions del Parlament General que se celebraren entre els mesos de març i juny de 1653, amb la presència de Joan Josep d'Àustria, el nou virrei de Catalunya. En aquestes sessions hi participaren també, com a ajudants dels diferents secretaris, cinc notaris més: Pere Trelles i Francesc Avellà serviren com a ajudants del secretari del Braç Eclesiàstic; Josep Fontana i Josep Burgués, del Braç Militar, i Andreu

59. *Ibidem*, 6 de juliol de 1652, f. 294v.

60. *Ibidem*, 24 de juliol de 1652, f. 316v. Forcada va cobrar 6 lliures, 7 sous i 9 diners per la servitud de subrogat des del 13 de juny fins al 5 de juliol, a raó de 100 lliures l'any, i 8 lliures i 6 sous més per la servitud de subsíndic de la ciutat, feta des del 6 fins al 20 de juliol, comptant el salari a 200 lliures l'any.

61. *Dietari de l'Antic Consell Barceloní*, v. 15, 1649-1652, Barcelona: Impremta d'Henrich i Companyia, 1916, p. 333.

Vilar, juntament amb Josep Forcada, del Braç Reial. Cada un dels ajudants va rebre 140 lliures de la Diputació del General en concepte de salari pels seus treballs, que els foren pagades en dues vegades.⁶²

Tanmateix, el retorn de Catalunya a l'obediència de la monarquia hispànica va tenir repercussions negatives per a Josep Forcada, així com també per als altres notaris que, com ell, havien obtingut la facultat per exercir durant la guerra. En un consell del Col·legi de Notaris Reials de Barcelona celebrat el 26 d'abril de 1653, els priors —un dels quals era, precisament, Forcada— van informar la resta dels membres que una ordre arribada el dia abans obligava a examinar-se de nou tots els notaris que havien obtingut la facultat per exercir durant el període de fidelitat al rei de França.

Lo dia de ayr lo sr. Jaume Salamó, secretari per part del sr. advocat fiscal de la Règia Cort, digué y referí que's representàs y fes sabidor al present Col·legi que tots los notaris de aquell que tenian la autoritat de França, la prenguessen de nou de nostro Rey, que altrament los que no tenint-la de Espanya actuarian processos o pendrian actes, serian severament castigats.⁶³

D'aquesta manera, el Col·legi va respondre a l'ordre manant als notaris que havien obtingut la llicència durant la Guerra dels Segadors que es presentessin davant de les autoritats reials, tot demanant que, mentrestant, se'ls permetés seguir exercint.

Se confaescan ab los srs. advocat fiscal o ab lo sr. regent y altres persones que convinga, representant-los que tots los notaris col·legiats del present Col·legi que no tindran la autoritat real de la Magestat (que Déu guarde) la enviaran a sercar, donant los noms y cognoms al secretari, presentant que vingan ab tota la comoditat possible y que en lo entretant sie permès a dits notaris que puguen continuar en actuar processos, rèbrer actes y fer tot lo demés que com a col·legiats poden fer.⁶⁴

62. ACA, Generalitat, Sèrie General, Deliberacions del Consistori, Trienni 1650-1654, (N) 207, 31 de maig de 1653, f. 497, i 27 de juny de 1653, f. 509.

63. AHPB, Consells del Col·legi de Notaris Reials de Barcelona, Llibre 7, 1633-1654, 26 d'abril de 1653, s.f.

64. *Ibíd.*

Aquesta ordre, tal com es comprova a través dels llibres dels consells del Col·legi de Notaris Reials, va afectar, com a mínim, una desena de membres d'aquesta institució, que foren: Dídac Cortell, Francesc Ribes, Josep Ferrer, Josep Forcada, Baltasar Oriol, Josep Cervera, Bernat Folera, Pere Riembau, Josep Pahissa i Pere Trelles.⁶⁵ A banda d'aquests, durant la guerra es van examinar també Josep Riera, Pere Pau Ros, Josep Bosch, Josep Puig i Joan Avellanos, dels quals, malgrat tot, no hi ha constància que tornessin a repetir l'examen un cop acabat el conflicte.⁶⁶ Molt probablement, aquests cinc notaris no van sobreviure a la guerra o a l'epidèmia de pesta que es va declarar en aquells anys, ja que el 1655, quan es va fer la revisió de les bosses d'insaculats, ja no figuraven com a membres del Col·legi de Notaris Reials.⁶⁷

La situació que van viure els notaris catalans després de la Guerra dels Segadors és idèntica a la que es va produir uns anys després, amb la implantació del model borbònic. El 1714, en acabar la Guerra de Successió, el govern de Felip V va ordenar la suspensió dels notaris que s'havien examinat en els anys de regnat de l'arxiduc Carles d'Àustria. A partir d'aleshores, els notaris catalans van haver de dirigir-se al Consell de Castella per obtenir el títol, cosa que ja succeïa al regne de València des del 1707.⁶⁸

65. Dídac Cortell, Francesc Ribes i Josep Ferrer van repetir l'examen el 13 de desembre de 1653 (AHPB, Consells del Col·legi de Notaris Reials de Barcelona, Llibre 7, 1633-1654, s.f), Josep Forcada i Baltasar Oriol ho van fer l'endemà, 14 de desembre (ibídem); Josep Cervera, Bernat Folera i Pere Riembau es van tornar a examinar el 23 de març de 1654 (ibídem), mentre que Josep Pahissa i Pere Trelles ho van fer el 22 de desembre de 1654 (ibídem, Llibre 8, 1654-1667, f. 6).

66. Josep Riera va obtenir la llicència el 20 de desembre de 1643 (AHPB, Consells del Col·legi de Notaris Reials de Barcelona, Llibre 7, 1633-1654, s.f); Pere Pau Ros, el 21 de desembre de 1643 (ibídem); Josep Bosch s'examinà el 21 de desembre de 1645 (ibídem); Josep Puig, el 21 de desembre de 1646 (ibídem), i, finalment, Joan Avellanos ho féu el 20 de desembre de 1648 (ibídem).

67. AHPB, Consells del Col·legi de Notaris Reials de Barcelona, Llibre 8, 1654-1667, f. 15v. En canvi, la sort de Jaume Congost fou diferent. L'abril de 1653 va presentar una sol·licitud al Col·legi de Notaris Reials per fer l'examen públic. Congost argumentava que el 1641 havia superat les proves de llinatge, però que, com a conseqüència de les «turbacions passades y calamitats dels temps» no li havia estat possible examinar-se (AHPB, Consells del Col·legi de Notaris Reials de Barcelona, Llibre 7, 1633-1654, 2 d'abril de 1653, s.f.). Finalment, Congost va passar l'examen el 21 de desembre de 1653 (ibídem).

68. Arcadi GARCIA OMS, *El notariat a Catalunya després de la Guerra de Successió. La implantació del model castellà, 1716-1755*, tesi doctoral, Universitat de Barcelona, 2010, p. 27 i 84. Agraïixo a Lluïsa Cases, arxivera de l'Arxiu Històric de Protocols de Barcelona, la informació sobre l'existència d'aquesta tesi, així com també l'ajut prestat per a l'elaboració d'aquest article.

En qualsevol cas, poc després d'haver-se hagut d'examinar de nou, Josep Forcada rebia una notícia positiva. En l'extracció feta al Consell de Cent el gener de 1654, la sort dels rodolins va fer que obtingués una de les quinze places de portaler de la ciutat, un ofici de tres anys.⁶⁹

Tanmateix, mesos després, la carrera de Forcada va fer un gir inesperat, com a conseqüència de l'esclat de l'anomenada «guerra dels miquelets» que van protagonitzar, principalment, rebels catalans partidaris de França. Exercint, en paraules seves, l'ofici de «notari del criminal», Forcada va acompanyar el jutge Josep Martí i Ferran «en serto funció fahedora en la vila de Moyà y altres parts del present Principat a effecte de inquirir y processar contra molts hòmens facinerosos, micalets de França, qui causaven aleshores grans danys a la quietud pública del present Principat». Forcada feia aquesta declaració en el plet que l'any 1673 el va enfrontar amb el síndic del Consell de Cent, en la qual explicava de quina manera havia perdut la vista:

Per obeir dita esta part al servey y orde real anà per la dita funció a la dita vila de Moyà y altres parts convenients ahont estigué entretingut ab ditas ocupacions molt temps, treballant ab moltíssima fatiga (...). Per lo sobrat treball que esta part prenia en lo demasiat escriurer y per ésser la terra de temperament molt humit y fret, li ocasionà (segons sentir dels metges) una malaltia en la vista, trobant-se-li aquella per lo qual effecte li fonc frisós dexar la ocupació en que's trobava y tornar-se'n en la present ciutat. (...) Després de tornar esta part en la present ciutat, fonch tant grave la dita malaltia que esta part patia en los ulls o vista que no obstant lo haver aplicats infinits remeys y en ells haver consumit la major part de sa hazienda, finalment no tingué remey, antes restà totalment privat de la vista.⁷⁰

En la declaració davant la Reial Audiència, Josep Forcada no especificava l'any en què va fer aquell viatge, tot i que es pot deduir que fou entre 1652 i 1659. Xavier Torres i Sans ha explicat que la «guerra dels miquelets» va tenir lloc al llarg d'aquests anys en una zona molt àmplia de Catalunya, que, segons les èpoques, anava des de la Seu d'Urgell a l'Empordà

69. AHC B, Consell de Cent, Registre de Deliberacions, 7 de gener de 1654, f. 62.

70. ACA, Reial Audiència, Plets Civils, 21630, 6 de juny de 1674.

i Girona; de la Cerdanya fins a la Garrotxa, el Ripollès, el Berguedà, la Plana de Vic i, fins i tot, arribava al Vallès.⁷¹ El període de més intensitat en l'activitat dels «miquelets francesos», segons aquest historiador, fou el comprès entre els anys 1653 i 1655, sobretot en zones properes a Vic i Olot.⁷² Aquests anys coincideixen també amb el temps d'activitat de Josep Martí i Ferran com a jutge del penal —a qui Forcada va acompanyar en la seva acció contra els miquelets—, que fou de 1653 a 1656.⁷³

D'altra banda, resseguint les actes dels consells del Col·legi de Notaris Reials es comprova que Josep Forcada no va assistir a cap de les dotze sessions que es van celebrar entre l'11 de gener i el 4 de novembre de 1655.⁷⁴ Aquesta absència coincideix també, segons es desprèn dels seus manuals notariaus, amb dos intervals de cinc i quatre mesos —del 3 de gener al 28 de maig de 1655 i d'aquesta data fins al 15 de setembre del mateix any— durant els quals Forcada no va signar cap acta pública.⁷⁵ Per tot plegat, es pot concloure que Josep Forcada va realitzar el viatge en què va patir, en paraules seves, «l'accident de perdre la vista» al llarg de l'any 1655, quan tenia poc més de trenta anys.

71. Xavier TORRES I SANS, «Segadors i miquelets a la revolució catalana (1640-1659)», a Eva SERRA [et al.], *La revolució catalana de 1640*, Barcelona: Crítica, 1991, p. 84. Sobre la «guerra dels miquelets» vegeu també: Xavier TORRES I SANS, *La vall de Torelló als segles XVI i XVII: una història de païres i bandolers*, Vic: Eumo, 1995.

72. Xavier TORRES I SANS, «Segadors i miquelets...», p. 91. Tot i que Torres i Sans no esmenta el Bages, on es troba la vila de Moià, aquesta comarca no deuria quedar lliure de la «guerra dels miquelets». Malauradament, no hi ha cap treball d'àmbit local que hagi estudiat el fenomen dels miquelets després de la Guerra dels Segadors en aquesta població. Això no obstant, a l'Arxiu Històric de Moià es conserva un document que, tingui o no relació directa amb la «guerra dels miquelets», mostra l'existència d'un cert grau de violència contra els soldats del bàndol reial en aquesta part del Principat. Es tracta de la partida de defunció de Josep Costa, sergent major del terç de la ciutat de Manresa, fill d'un mercader de Barcelona, a qui el setembre de 1653 van trobar mort d'un tret i diverses ganivetades en un torrent de Moià. Arxiu Històric de Moià, Fons Mn. Pere Bertran, capsa 1, n. 198, 17 de setembre de 1653. Agraïixo aquesta informació a Jaume Clarà, membre d'Associació Cultural Modilianum, de Moià.

73. Miquel Àngel MARTÍNEZ RODRÍGUEZ, *Els magistrats de la Reial Audiència de Catalunya a la segona meitat del segle XVII*, Barcelona: Fundació Noguera, 2006 (Estudis, 33), p. 242 i 279-280. Segons aquest autor, Josep Martí i Ferran fou jutge de Cort des del 1653 fins al febrer de 1656, quan fou nomenat oïdor de la sala del Canceller.

74. AHPB, Consells del Col·legi de Notaris Reials de Barcelona, Llibre 8, 1654-1667, f. 3v-13v.

75. AHPB, Josep Forcada. Manual, 1652-1661, s.f. (740/1).

La causa que va provocar la ceguera a Josep Forcada és difícil de precisar. Segons ell, aquesta li va arribar com a conseqüència d'una malaltia provocada, a parer dels metges, per les moltes hores de treball, la humitat i el fred. Els primers símptomes l'obligaren a retornar sobtadament a Barcelona per tractar el problema, sense que els remeis existents en l'època, ni els diners que hi va invertir, ho poguessin evitar. A la darrerria de 1658, quan, per primer cop, el Col·legi de Notaris Reials de Barcelona va expressar els seus dubtes sobre la seva capacitat, Forcada ja era completament cec.⁷⁶

La historiadora francesa Zina Weygand ha explicat que les principals causes de la ceguera durant l'edat mitjana a l'Europa occidental, deixant de banda els accidents i els conflictes violents, eren «la malnutrició, l'absència d'higiene i les malalties infeccioses que afectaven de forma crònica la gent del camp i les ciutats».⁷⁷ Fins i tot, Weygand, per mostrar que el nombre de cecs era molt elevat, ha comparat aquell període amb la situació actual dels països subdesenvolupats, on les infeccions, els paràsits, les carències nutricionals o bé les cataractes són, segons ella, la causa de milions de casos de deficiència visual.⁷⁸

Aquesta situació, de ben segur, es produïa, en gran mesura, a mitjan segle XVII a Catalunya. Cal tenir en compte, a més, que el viatge de Forcada per la zona propera a Moià va tenir lloc en un moment en què era molt recent un dels episodis de pesta més greus que ha patit el país al llarg de la història. Aquella epidèmia, que es va declarar a València el 1647, va arribar al Principat el 1648 i, després de causar una gran mortaldat a Barcelona el 1651, es va estendre cap a les comarques del Berguedà, el Solsonès, la Noguera i part del Pirineu, fins a remetre el 1654.⁷⁹ En qualsevol cas, bé fos com a conseqüència d'una malaltia infecciosa, d'unes cataractes o bé de les pèssimes condicions de treball, la ceguera que va patir Josep Forcada fou un més entre els milers de casos que deuriem existir a Catalunya a mitjan segle XVII.

76. AHPB, Consells del Col·legi de Notaris Reials de Barcelona, Llibre 8, 1654-1667, f. 40v. Es tracta del document amb data més antiga que confirma la condició de cec de Josep Forcada.

77. Zina WEYGAND, *Vivre sans voir...*, p. 23.

78. *Ibidem*.

79. José Luis BETRÁN MOYA, «Sociedad y peste en la Barcelona de 1651», *Manuscrits*, 8 (1990), p. 256.

Participació en altres negocis

A pesar que va perdre la vista, Josep Forcada no es va veure abocat a la indigència ni a la mendicitat, que era la situació que patien moltes de les persones cegues en aquella època, sinó que, com ell mateix assegurava el 1674 davant la Reial Audiència, va continuar treballant com a notari en processos d'aquest tribunal i en altres coses relacionades amb l'ofici.⁸⁰ De fet, l'activitat de Forcada com a notari públic, segons es desprèn dels manuals que s'han conservat, es va allargar fins a 1661, cosa que indica que, almenys, va signar actes notariaus sense veure-hi durant més de tres anys. D'igual manera, al llarg de la seva vida va exercir de prior del Col·legi de Notaris Reials cinc vegades, quatre de les quals amb posterioritat a la pèrdua de la vista.⁸¹ A més del de prior, va ocupar també el càrrec de clavari del col·legi cinc vegades des del 1659, quan ja era cec.⁸² Paral·lelament, va formar part un total de disset vegades de l'anomenada «dotzena de consellers dels priors», un consell reduït format pels dos priors, cinc notaris vells i cinc de joves.⁸³

A banda de tot això, el Col·legi de Notaris Reials va escollir Josep Forcada diverses vegades per defensar els interessos d'aquesta institució. Per

80. ACA, Reial Audiència, Plets Civils, 21630, 6 de juny de 1674. Un exemple d'aquesta activitat és l'inventari dels béns del mercader Salvi Rocafort, que Forcada va fer en el marc d'un plet a la Reial Audiència, com es constata en l'època que se signà el 1664 de la meitat de les 120 lliures corresponents als seus honoraris. AHPB, Josep Ferrer, setzè manual, 11 d'agost de 1664, f. 161v-162 (737/12).

81. Josep Forcada va exercir de prior del Col·legi de Notaris Reials de Barcelona els anys 1653 (AHPB, Consells del Col·legi de Notaris Reials de Barcelona, Llibre 7, 1633-1654, 29 de febrer de 1653, s.f.), 1661 (ibídem, Llibre 8, 1654-1667, 27 de desembre de 1660, f. 58v), 1672 (ibídem, Llibre 9, 1667-1675, 27 de desembre de 1671, f. 62), 1676 (ibídem, Llibre 10, 1675-1688, 27 de desembre de 1675, f. 15v) i 1683 (ibídem, Llibre 10, 1675-1688, 27 de desembre de 1682, f. 97v).

82. Josep Forcada va exercir de clavari del Col·legi de Notaris Reials de Barcelona els anys 1659 (AHPB, Consells del Col·legi de Notaris Reials de Barcelona, Llibre 8, 1654-1667, 27 de desembre de 1658, f. 42v), 1674 (ibídem, Llibre 9, 1667-1675, 27 de desembre de 1673, f. 92v), 1678 (ibídem, Llibre 10, 1675-1688, 27 de desembre de 1677, f. 44v), 1680 (ibídem, 27 de desembre de 1679, f. 73v) i 1686 (ibídem, 27 de desembre de 1685, f. 111).

83. Josep Forcada va formar part de la dotzena de consellers dels priors del Col·legi de Notaris Reials de Barcelona els anys 1657, 1658, 1660, 1662, 1665, 1667, 1670, 1671, 1674, 1678, 1679, 1680, 1681, 1682, 1686, 1687 i 1688 (vegeu AHPB, Consells del Col·legi de Notaris Reials de Barcelona, Llibres 7, 8, 9 i 10).

exemple, el març de 1675 el consell del Col·legi va decidir nomenar quatre notaris vells i quatre de joves per resoldre un conflicte que havia sorgit amb el Col·legi de Notaris Públics de Barcelona. Entre els notaris veterans, un dels escollits fou Forcada, que en aquell moment, amb gairebé trenta anys d'exercici de la professió, s'havia convertit en un dels notaris més experimentats.⁸⁴ Uns mesos després, el juny d'aquell mateix any, el Col·legi va nomenar sis dels seus membres, entre ells Forcada, per tal de tractar un problema que havia sorgit a la Reial Audiència en relació amb la substitució d'un notari que hi treballava.⁸⁵ De nou, el gener de 1678, va formar part d'un grup de vuit notaris nomenats per tractar un afer relacionat amb una causa judicial que el Col·legi tenia amb els escrivans de manament.⁸⁶

A més de continuar treballant com a notari, Josep Forcada, seguint una pràctica molt habitual entre els professionals liberals del segle XVII, va intervenir en altres negocis ben diferents al del seu ofici. Una d'aquestes ocupacions fou la de regentar una impremta, tot i que, val a dir, va esdevenir propietari d'aquest negoci gairebé sense pretendre-ho. El març de 1651, arran del seu matrimoni amb Elena Girbau, vídua de l'impressor Llorenç Déu, va rebre, en concepte de dot, la impremta que la seva esposa havia heretat del seu primer marit. La donació incloïa també la casa on hi havia el taller, a Barcelona, a la cantonada del carrer de la Frèneria amb la «devallada» que va de la catedral a la plaça del Rei, a tocar del palau del Lloctinent.⁸⁷ El mateix any del seu casament, com ho mostra el fons conservat, sortien d'aquest taller els primers impresos amb el nom de Forcada en el peu d'impremta.

Poc després, molt probablement gràcies a la seva vinculació amb el Consell de Cent, Forcada fou nomenat «estamper de la Ciutat», un reconeixement que comportava la tasca d'imprimir la documentació municipal que així ho

84. AHPB, Consells del Col·legi de Notaris Reials de Barcelona, Llibre 9, 1667-1675, 4 de març de 1675, f. 131v.

85. *Ibidem*, Llibre 10, 1675-1688, 21 de juny de 1675, f. 9v.

86. *Ibidem*, 5 de gener de 1678, f. 45.

87. AHPB, Francesc Reverter, Llibre segon de capítols matrimonials, 31 de març de 1651, f. 220-227 (703/46), citat a: Carlos PIZARRO CARRASCO, «La imprenta barcelonesa...», p. 290. En aquest document Elena Girbau establí que «lo dit marit seu haja, tinga, reba posseesca tota la dita sua dot, ço és, la dita casa com a fundo dotal inestimat y los dits béns mobles [la impremta i altres objectes] com a cosa pròpia». La «devallada» que va de la catedral a la plaça del Rei és la baixada de Santa Clara.

requeria. El novembre de 1651 el Consell Ordinari de 36 va aprovar aquest nomenament, que es feia per omplir la vacant deixada per la mort de Paula Mathevat, vídua de Sebastià Mathevat, propietaris d'una de les impremtes més actives de la primera meitat del segle XVII.⁸⁸

Tanmateix, el febrer de l'any següent, el Consell Ordinari de 36, arran de la súplica presentada per Caterina Mathevat, filla i hereva de Sebastià i Paula Mathevat, va reconsiderar la decisió presa uns mesos abans. Caterina Mathevat va exposar al Consell de Cent que els consellers, «mal informats», havien cregut que tots els membres de la família Mathevat havien mort com a conseqüència de l'epidèmia de pesta, cosa que no era del tot certa, ja que Caterina havia sobreviscut i administrava la impremta. El trentenari, així doncs, va revocar el nomenament de Josep Forcada i el va atorgar a Caterina Mathevat, «per acostumar la present Ciutat fer semblants mercès als fills dels oficials mecànics de aquella».⁸⁹

A pesar d'això, Josep Forcada va exercir com a impressor d'altres institucions, en aquest cas vinculades a l'administració reial, com eren la Batllia General de Catalunya i el Tribunal de la Capitania General.⁹⁰ Els llibres de comptes de la Batllia General recullen els pagaments fets a Forcada, que apareix com a «estamperius BGC», des de l'any 1654 fins a 1689, quan, arran de la seva mort, fou substituït per l'impressor Rafael Figueró.⁹¹ D'igual forma, els llibres de la Tresoreria Reial recullen també alguns pagaments fets a Forcada els anys 1674 i 1675, principalment per la impressió d'edictes i crides virregnals.⁹² La relació de Forcada amb l'administració reial és, molt probablement, la raó per la qual la producció de la seva impremta que s'ha conservat en els arxius catalans d'accés públic estigui formada, en la major part, per documents de caràcter jurídic, com memori-

88. AHCB, Consell de Cent, Registre de Deliberacions, 4 de novembre de 1651, f. 465v.

89. *Ibidem*, 29 de febrer de 1652, f. 123-124.

90. La relació de Josep Forcada amb el Tribunal de la Capitania General es constata en diversos documents com, per exemple, en una sentència emesa per la Reial Audiència el juliol de 1679. ACA, Reial Audiència, Conclusions Civils, 167, 4 de juliol de 1679, f. 314v. Un altre exemple és la consignació que Forcada va fer al convent de Santa Caterina de Barcelona el 1688 d'unes 146 lliures que li devia aquest tribunal, segons constava en una ordre de pagament signada pel marquès de Leganés, virrei de Catalunya. AHPB, Josep Güell, Manual de 1688, 16 de setembre de 1688, f. 211-226 (811/70).

91. ACA, Batllia General de Catalunya, v. 792, 793 i 794.

92. ACA, Reial Patrimoni, Mestre racional, Volums, Sèrie General, 450/17, f. 7v, i 451/1, f. 8.

als, sentències i escrits d'al·legació. En el fons conservat hi ha també alguns llibres i impresos menors com, per exemple, fulls de notícies.⁹³

Sigui com vulgui, el fet que Josep Forcada fos propietari d'una impremta no vol dir, necessàriament, que exercís aquest ofici o que conegués l'art d'imprimir. Els càrrecs municipals que va exercir a partir de 1651 — creder del banc i subsíndic de la ciutat— no li deixaven, de ben segur, gaire temps per ocupar-se de la impremta. Posteriorment, pels volts del 1655 va estar absent de la ciutat durant uns mesos, ajudant el jutge Josep Martí i Ferran en la persecució de miquelets. Arran d'aquest viatge li va sobrevenir el problema als ulls, de manera que, sense la capacitat visual, és evident que no podia ocupar-se d'una impremta. Per totes aquestes raons, com era habitual a Barcelona entre els propietaris d'impremtes, Forcada va delegar la gestió del taller a oficials stampers, professionals d'aquest tipus de negoci. Un dels impressors que s'ocupà de la impremta de Josep Forcada fou Francesc Pasqual.⁹⁴ Això no vol dir, però, que en alguns documents, com a mera formalitat, el notari no pogués aparèixer com a coneixedor de l'art d'imprimir. Un exemple és el contracte d'aprenentatge que Forcada va signar el 1681 amb el jove Domènec Taller, de catorze anys, en el qual el notari es comprometia a «ensenyar-li l'ofici d'impressor».⁹⁵

A banda de la impremta, Josep Forcada va invertir també en altres negocis ben diferents. El setembre de 1673 va crear una societat amb Anto-

93. La relació de les, aproximadament, quatre-centes obres sortides de la impremta de Josep Forcada que es conserven en els arxius catalans d'accés públic es pot consultar en el Catàleg Col·lectiu de les Universitats Catalanes (CCUC). Un resum i explicació d'aquestes obres es troba a Carlos PIZARRO CARRASCO, «La impremta barcelonesa...», p. 302-309. Els fulls de notícies publicats per la impremta de Josep Forcada, així com els d'una vintena d'impressors barcelonins, són, ara per ara, objecte d'estudi en el marc de la tesi doctoral titulada *L'impressor Rafael Figueró (1642-1726) i la premsa a la Catalunya del seu temps*, a càrrec de l'autor d'aquest article, sota la direcció d'Agustí Alcoberro. Sobre els orígens de la premsa a Catalunya vegeu, per exemple: Agustí ALCOBERRO, Mireia CAMPABADAL i Xevi CAMPRUBÍ, *El setge de Barcelona, 1713-1714. Diario del sitio y defensa de Barcelona*, València: Tres i Quatre, 2009.

94. La relació de Francesc Pasqual amb Josep Forcada es demostra, per exemple, en l'època que l'impressor va signar al notari el 1681 per un pagament de 44 lliures «per tota feyna de estampa feta en vostra estampa». AHPB, Lluís Cases, Manual de 1681, 10 d'octubre de 1681, f. 55v-56 (828/3). Francesc Pasqual fou un dels dos impressors encarregats d'avaluar la impremta de Llorenç Déu quan la seva vídua, Elena Girbau, la va donar en concepte de dot a Josep Forcada, el seu nou marit, l'any 1651. AHPB, Francesc Reverter, Llibre segon de capítols matrimonials, 31 de març de 1651, f. 220-227 (703/46).

95. AHPB, Lluís Cases. Manual de 1681, 26 de desembre de 1681, f. 79v (828/3).

ni Llopis, mariner de Sitges, i Francesc Valeri, canonge de la seu de Barcelona, per explotar conjuntament el negoci d'una barca.⁹⁶ La nau, que es deia *Nostra Senyora del Roser, Nostra Senyora del Vinyet i Sant Antoni de Pàdua*, havia sigut construïda a Canet per encàrrec de Llopis i tenia capacitat per transportar 250 quintars de pes, unes 10 tones i mitja.⁹⁷ El cost de la seva construcció, que pujava a 534 lliures i 18 sous, fou assumit pels tres socis a parts iguals. Entre les condicions pactades hi figurava que Llopis transportaria mercaderies «per les parts de Catalunya y no en altra part» i que tots tres compartirien tant els beneficis com les pèrdues. Dos anys després, aquesta societat es va dissoldre i la barca fou venuda a un patró de Vinarós. Aleshores, Antoni Llopis va pagar 136 lliures, 13 sous i 4 diners a Forcada per la part que li corresponia d'aquesta venda.⁹⁸

D'altra banda, Josep Forcada va participar també, encara que de forma molt discreta, en el sistema rendista de Barcelona, una modalitat d'inversió molt estesa a Catalunya entre nobles, mercaders i clergat, a la qual van accedir també molts professionals liberals, sobretot a partir del segle XVII. Des del 1683 Forcada rebia del Consell de Cent una pensió anual de 4 lliures, 18 sous i 9 diners d'un censal mort que li havia cedit Francesc Pasqual, impressor que treballava al seu taller, molt probablement per resoldre algun compte pendent.⁹⁹ Aquest censal havia estat creat i venut el 1669 pel clavari del Consell de Cent a Miquel Milàngels, un assaonador de Barcelona, el qual el va consignar a Francesc Pasqual el 1678.¹⁰⁰

96. Sobre la vida del canonge Francesc Valeri i la seva contribució al mecenatge artístic es pot veure: Carles DORICO i ALUJAS, «El llegat del canonge Francesc Valeri i el retaule de la capella de les Ànimes de la catedral de Barcelona», *Estudis Històrics i Documents dels Arxius de Protocols* (Barcelona), XV (1997), p. 221-256.

97. AHPB, Bonaventura Vila, Manual de 1673, 13 de setembre de 1673, f. 139v-141v (766/25).

98. *Ibidem*, Manual de 1675, 29 de juny de 1675, f. 396 (766/28).

99. AHPB, Lluís Cases, Manual de 1683, 15 de novembre de 1683, f. 261v-263 (828/3). Els pagaments fets pel Consell de Cent a Josep Forcada en concepte d'aquest censal es poden comprovar en els registres anuals com, per exemple, a: AHCB, Consellers, Censals, Llibre d'èpoques de mitges pensions de censos i censals, 1683-1684, f. 150v.

100. Per a l'evolució d'aquest censal es pot consultar també AHCB, Consellers, Censals, Capbreu de censals de la ciutat de Barcelona, 1464-1704, gener i febrer, f. 211. Milàngels havia «obligat» o hipotecat aquest censal el 1673, per assegurar el pagament d'un debitori a Francesc Pasqual de 16 dobles d'or que aquest li va deixar «graciosament», és a dir, sense interessos. AHPB. Rafael Hexarc. *Quaternus instrumentorum, 30 de juliol de 1673*, s.f. (754/2).

El dot i l'herència: base patrimonial

Josep Forcada va enviuar el mes de desembre de 1686. La seva dona, Elena Girbau, havia fet testament el febrer de l'any anterior, en què instituí el seu marit com a hereu universal de tots els seus béns.¹⁰¹ La tardor de 1688, considerant que ja tenia seixanta-quatre anys, que no hi veia i que li faltava la dona, Forcada va fer donació de les seves pertinences al convent de Santa Caterina de Barcelona.¹⁰² A canvi, demanava un lloc per viure dins d'aquest convent, que se li donés de menjar i beure, per a ell i per al «minyó» que el guiava, i que possessin a la seva disposició un frare que li netegés la cel·la i li proporcionés l'assistència necessària, «per estar impedit de la vista com està dit y no poder obrar cosa alguna de mon govern». Forcada demanava també 25 lliures anuals per poder-se vestir i per gastar a la seva voluntat. La donació feta al convent de Santa Caterina consistia en la casa del carrer de la Freneria i la impremta, la meitat d'una altra casa, situada al carrer de Santa Anna, també a Barcelona, i, finalment, tots els béns mobles que Forcada tingués en el moment de la seva mort a la cel·la on vivia.¹⁰³

El gruix dels béns de Josep Forcada provenia de l'aportació dotal que li havia fet la seva dona en els capítols matrimonials signats l'any 1651, que eren, principalment, la impremta i la casa del carrer de la Freneria.¹⁰⁴ En concepte d'aquest dot, Forcada va rebre, a més de la casa, la quantitat de 3.410 lliures, 3 sous i 6 diners, de les quals 1.936 lliures i 6 sous corresponien al valor de la impremta — amb les premses, lletreria i altres estris —, que Elena Forcada havia heretat del seu primer marit, l'impressor Llorenç Déu. La resta de diners provenia de l'estimació del valor d'uns mobles, roba de lli i de llana i d'unes peces d'or i de plata que l'esposa també va

101. AHPB, Joan Guiu, Llibre de testaments, 9 de febrer de 1685, f. 253-254 (776/31). El testament d'Elena Girbau es publicà el 24 de desembre de 1686. Agraïxo la informació de l'existència d'aquest document a Rosa Nacente, usuària de l'Arxiu Històric de Protocols de Barcelona, així com també per les moltes informacions facilitades.

102. AHPB, Josep Güell, Manual de 1688, 16 de setembre de 1688, f. 211-226 (811/70). Citat a: Carlos PIZARRO CARRASCO, «La imprenta barcelonesa...», p. 291. A França, la donació de béns era també el requisit que havien de complir els cecs que ingressaven a l'hospital dels *Quinze-Vingts*. Zina WEYGAND, *Vivre sans voir...*, p. 29-30.

103. AHPB, Josep Güell, Manual de 1688, 16 de setembre de 1688, f. 211-226 (811/70).

104. AHPB, Francesc Reverter, Llibre segon de capítols matrimonials, 31 de març de 1651, f. 220-227 (703/46).

lliurar en dot al seu marit.¹⁰⁵ Es tractava, sens dubte, d'una quantitat gens menyspreable per la situació de guerra que es vivia a Catalunya i que superava, molt probablement, la capacitat econòmica de Forcada. De fet, tractant-se d'una vídua, el nou marit es va estalviar l'escreix, que hauria suposat l'aportació de la meitat del valor total del dot.¹⁰⁶

La casa que Josep Forcada posseïa al carrer de Santa Anna de Barcelona era propietat, a parts iguals, d'ell i de la seva germana Agnès, casada amb Pau Santacreu, doctor en medicina. Tots dos l'havien heretada del seu pare, que així ho va disposar en el seu testament, fet l'any 1658, poc abans de morir.¹⁰⁷ Jaume Forcada, el pare, havia adquirit aquesta casa el 1628 a Lluís Camell, mestre de cases de Barcelona, a través d'un establiment emfitèutic, a cens de 20 lliures anuals de pensió.¹⁰⁸ És probable que, al llarg dels anys, els Forcada haguessin lluit part d'aquest cens, ja que el 1688 el notari només pagava 18 sous de pensió per la seva meitat.¹⁰⁹ Això no obstant, aquesta casa estava hipotecada per assegurar un censal mort que Forcada havia venut al convent de Santa Caterina de Barcelona el 1677. El notari, «per expedició d'alguns negocis», va manllevar 266 lliures al convent, a canvi de pagar una pensió anual de 13 lliures i 6 sous.¹¹⁰

En el moment de fer la donació dels seus béns al convent de Santa Caterina, Forcada devia nou pensions d'aquest censal, de manera que, per pagar-les, va consignar al prior d'aquest convent la quantitat de 146 lliures que li devia el Tribunal de la Capitania General.¹¹¹ Amb les condicions de la donació, Forcada va acordar també que a partir d'aleshores el convent es fes càrrec de pagar les 51 lliures anuals del cens de la casa del carrer de la

105. *Ibidem*. Els mobles i la roba estaven valorats en 1.022 lliures i 6 sous, mentre que les peces d'or i de plata tenien un valor estimat de 451 lliures, 11 sous i 6 diners.

106. L'escreix era una forma de «gratificar» la virginitat de la futura esposa. Per entendre la complexitat de la institució dotal a Catalunya es pot consultar: Carles VELA I AULESA, *Especiers i candelers a Barcelona a la Baixa Edat Mitjana. Testaments, família i sociabilitat*, v. I, Barcelona: Fundació Noguera, 2007, p. 216-227.

107. AHPB, Francesc Ribes, *Llibre manual de capítols matrimonials, testaments, inventaris i rendes*, f. 270-271 (722/2).

108. AHPB, Francesc Pastor, *Esborrany de 1628*, 13 de març de 1628, s.f. (651/5).

109. AHPB, Josep Güell, *Manual de 1688*, 16 de setembre de 1688, f. 211-226 (811/70).

110. AHPB, Josep Güell, *Segona part del sisè manual*, 25 d'octubre de 1677, f. 368-372 (811/48).

111. AHPB, Josep Güell, *Manual de 1688*, 16 de setembre de 1688, f. 211-226 (811/70).

Freneria, els 18 sous del cens de la casa del carrer de Santa Anna i la pensió de 13 lliures i 6 sous del censal mort.¹¹²

Finalment, en l'acta de donació, Josep Forcada va demanar ser enterrat a l'església del convent de Santa Caterina de Barcelona i que, un cop difunt, fossin dites en aquesta església mil misses per la seva ànima, per la d'Elena Forcada, la seva dona, així com també per la de Llorenç Déu, el primer marit d'ella. Al final de desembre de 1688, Forcada va establir les darreres disposicions testamentàries en un codicil, amb l'objectiu de llegar els béns que no havia inclòs en la donació feta al convent de Santa Caterina. Així, el notari Lluís Cases, nebot seu, va rebre totes les escriptures i documents, mentre que al cirurgià Pere Màrtir Castells, cosí-germà de Forcada, li va llegar el censal mort de 4 lliures i 18 sous de pensió que cada any rebia del Consell de Cent, amb la condició que es fes càrrec de pagar qualsevol deute que no fos contemplat per l'acta de donació dels seus béns.¹¹³ El testament de Josep Forcada fou publicat el 5 de gener de 1689, a instància de Pere Màrtir Castells, de manera que es pot deduir que la seva mort es produí pocs dies abans.¹¹⁴

Conclusions

L'exemple de Josep Forcada mostra que la integració, adaptació i consideració respecte els cecs en la societat de l'època moderna, almenys pel que fa a aquells que gaudien d'alfabetització i d'una certa posició econòmica i social en el moment de patir aquesta discapacitat, havia millorat respecte de segles precedents. Tot i que, després de perdre la vista, el Consell de Cent, molt pendent del respecte pels privilegis i els procediments, va impedir Forcada l'exercici d'oficis públics, el Col·legi de Notaris Reials, no sense debat, va optar per permetre-li ocupar càrrecs de direcció dins d'aquesta institució.

Com era habitual en l'època, Josep Forcada es va valer de minyons que li feien de guia per poder-se desplaçar. De la mateixa manera, a pesar de l'existència d'alguns mètodes, de dubtosa funcionalitat, per tal que els cecs poguessin escriure, tot sembla indicar que Forcada va disposar de l'ajut

112. *Ibidem.*

113. AHPB, Joan Navés, Primer llibre de testaments i últimes voluntats, 30 de desembre de 1688, f. 75v-76v (845/28), citat a: Carlos PIZARRO CARRASCO, «La imprenta barcelonesa...», p. 295.

114. *Ibidem.*

d'altres persones a l'hora de signar actes notariais. En aquest sentit, els instruments públics dels quals va donar fe entre els anys 1655 i 1661, que es conserven a l'Arxiu Històric de Protocols de Barcelona, foren considerats plenament vàlids. D'igual forma, el Col·legi de Notaris Reials va permetre que altres persones s'ocupessin de signar en nom de Forcada els documents que ho requerien quan aquest exercia de prior o de clavari.

Per aquesta raó, l'exemple de Josep Forcada serveix per constatar la presència d'un canvi de mentalitat respecte els cecs a la Catalunya moderna. A pesar que la caritat vers aquest col·lectiu ja existia des de molt abans, com ho mostra la creació, al segle XIV, de la confraria dels cecs de Barcelona, el cas de Josep Forcada representa un pas endavant en la seva acceptació dins l'àmbit professional. Així, mentre que la caritat fou una pràctica amb arrels plenament medievals, l'acceptació d'un notari cec constitueix una mostra de modernitat.

A banda d'això, Josep Forcada és també un exemple que il·lustra un altre fenomen no menys important en la Catalunya del segle XVII: el creixent interès dels professionals liberals per invertir en la indústria i en el comerç, en aquest cas, en la impremta i en el transport marítim. Val a dir, però, que de la mateixa manera que Forcada ni practicava ni coneixia l'art de la mar, tampoc treballava d'impressor, sinó que delegava aquesta funció en oficials estampers.

Així, el cas de Josep Forcada serveix per corregir un dels errors més freqüents entre els estudiosos del món del llibre i de la impremta: el d'equipar els impressors pròpiament dits, amb els propietaris de les impremtes. Forcada, sens dubte, és l'exemple més representatiu d'aquest error. És evident que, mancat de la vista, Forcada no treballava d'impressor, per molt que el seu nom figurés en tots els peus d'impremta de les obres que sortien del seu taller. D'igual forma, quan Forcada va assumir l'ofici d'estamper d'institucions com el Consell de Cent o la Batllia General no ho feia en qualitat d'impressor sinó de propietari. Aquestes institucions consideraven el seu impressor com un «oficial mecànic», és a dir, una feina pròpia d'un menestral. Per aquesta raó, Forcada, que en tant que notari formava part de l'estament dels artistes, no hauria acceptat mai ser considerat com a practicant d'un ofici d'una categoria inferior.¹¹⁵

115. Al segle XVII hi hagué una encesa disputa entre els llibreters i els impressors de Barcelona sobre la consideració de la impremta com a art liberal i, a resultes d'això, sobre la llibertat que qualsevol persona, sense distinció d'estament, pogués ser propietària d'una impremta. Aquest debat és, ara per ara, objecte d'estudi en el marc de la tesi doctoral esmentada.

Finalment, la lluita que Josep Forcada va mantenir al llarg de gairebé tota la seva vida per ser reconegut i poder optar, a pesar de la seva manca física, als oficis del Consell de Cent, serveix també per mostrar fins a quin punt era valorat l'exercici d'un càrrec o ofici públic a la Catalunya moderna. En aquest sentit, són nombrosos els plets contra el Consell de Cent a la Reial Audiència per disputes, com la de Forcada, relacionades amb les insaculacions i l'impediment de l'exercici d'oficis a determinades persones.

Sigui com vulgui, Josep Forcada va guanyar, encara que simbòlicament, la seva guerra particular contra aquells que un dia el consideraren inhàbil per a treballar en llocs de responsabilitat, no debades va continuar ocupant càrrecs fins i tot un cop difunt. El març de 1689, dos mesos després de la seva mort, Forcada figurava com a present en una reunió de la dotzena del Col·legi de Notaris Reials de Barcelona, per a la qual havia estat elegit el 27 de desembre de l'any anterior. Algú, segurament per error, havia afegit, en lletra més petita, el seu nom a la relació d'assistents.¹¹⁶

116. AHPB, Consells del Col·legi de Notaris Reials de Barcelona, Llibre 11, 1689-1701, 3 de març de 1689, s.f.

